

El llibre està molt ben estructurat, encara que es decanta clarament cap als primers anys, als quals dedica el major nombre de capítols. S'inicia amb un capítol introductori i un altre sobre la situació d'Espanya en els anys 50. A continuació, el gruix del text es dedica a tres moments diferents, a mode de tres grans generacions.

Els capítols 2, 3 i 4 es refereixen al període 1945 a 1954. En aquesta primera etapa destaca la idea que les dones que s'acosten a l'Opus Dei "tenien la convicció que acabaven de descobrir una cosa que ja venien buscant" (p. 145) perquè llavors no es contemplava que una persona casada pogués tenir una vocació sobrenatural. Madrid i Catalunya (Barcelona, Terrassa, Girona) són els focus on es concentren la majoria d'aquestes dones.

Els capítols 5 i el 6 es dediquen als anys que van des de 1955 a 1960. Durant aquests anys segueix el ritme de creixement, i s'amplien els llocs on hi ha supernumeràries, la qual cosa implica millorar l'atenció i el "creixement cap a dins". En aquesta etapa es multipliquen les iniciatives promogudes per les supernumeràries (associacions benèfiques, llibreries, educació d'adults, una guarderia, escoles llar, dispensaris)

El capítol 7 es dedica a l'"enlairament de l'expansió" entre 1961 i 1963. El llibre finalitza amb un retrat col·lectiu de les primeres 1.000 supernumeràries, indicant les característiques que van tenir en comú i ressaltant el caràcter de pioneres, la iniciativa, la profunda pietat, i -sobretot- les ganes de canviar el món on vivien il·lumi-

nant-lo amb l'esperit cristià i començant per elles mateixes.

El llibre té alhora valor formatiu i informatiu. Formatiu perquè ensenya com aquestes persones van viure la seva vida amb plenitud, intentant trobar Déu enmig de les tasques quotidianes, i com, a més, van destacar per la magnanimitat i intrepidesa a l'hora de tirar endavant tasques apostòliques, per sobre de les possibilitats que els atorgava la societat del moment.

Informatiu, perquè dona dades importants sobre l'expansió de l'obra i la seva organització, per sobre de qualsevol tipus de secretisme o manca de transparència. Si es desitja informació sobre les supernumeràries de l'Opus Dei, la lectura d'aquest llibre és una bona oportunitat.

Mireia Tintoré

Creure i mirar d'entendre Memòries d'un historiador de la filosofia i la teologia

Josep-Ignasi Saranyana

Publicacions de l'Abadia de

Montserrat,

Barcelona, 2024,

523 pàg.

Estem davant d'unes memòries amb un títol una mica intrigant que, d'alguna manera fa intuir que parlarà de qüestions de fe però també de pensament. Com el mateix autor reconeix, el títol recorda una mica aquella famosa frase de sant Anselm, *Credo ut intelligam* (crec per entendre), però d'una manera més modesta: "crec per mirar d'entendre" i això és el que fa en aquesta obra Josep-

Ignasi Saranyana, teòleg, historiador i professor universitari; membre també de diverses acadèmies internacionals.

L'obra adopta un ordre cronològic, però amb flexibilitat, començant per les arrels familiars i l'educació primerenca i continua per les diverses etapes de la seva vida; incloent-hi l'educació primària, l'institut de batxillerat, els campaments d'*Instrucció Premilitar Superior* (IPS, més coneguda per milícies universitàries) i diverses universitats. El que diu sobre aquests campaments ho recordo molt bé; de fet vàrem coincidir els estius del 63 i del 64. Relata d'una manera molt més extensa la seva activitat com a professor universitari. Explica també com ha patit diversos problemes de salut i, concretament, un trasplantament hepàtic el mes de juny de 1995, del qual, gràcies a Déu, se'n va sortir. Va ser tan impactant que no dubta en qualificar el període 1995-2008, com "Renascut" (pàg. 345 i s.).

Com explica en aquestes memòries, Josep-Ignasi Saranyana va néixer a Barcelona el 20 de juny de 1941 i va ser ordenat sacerdot l'any 1968, quedant incardinat a la Prelatura del Opus Dei. Ha

estat professor ordinari d'Història de l'Església a la Universitat de Navarra, investigador del CSIC i professor visitant a diverses universitats Llatinoamericanes. La seva principal especialització és la teologia i la història baixmedieval, i la teologia americana dels segles XVI i XVII. La seva obra és àmplia. Ha publicat més de vint llibres, editat més de deu volums col·lectius i traduït cinc volums de l'anglès i el llatí al castellà. És autor d'uns 300 treballs d'investigació en revistes especialitzades i obres col·lectives. Entre elles, el volum *Història de la teologia cristiana (750-2000)*, publicat l'any 2020.

Li ha tocat sovint ser pioner. Alumne de la primera promoció de l'Institut Teològic de la Universitat de Navarra -avui, Facultat de Teologia-, fundador i director de la revista *Anuario de Historia de la Iglesia* (1991-2009) i de l'Institut d'Història de l'Església.

Tot això ho explica d'una manera senzilla, amb molts petits detalls, fent esment de persones conegudes o tractades, vivències personals, anècdotes i, en alguns casos, fins i tot, aportant interpretacions dels esdeveniments viscuts. Amb un català elegant i planer, el llibre és de lectura agradable i generalment manté l'interès del lector per tot el que hi explica.

Amb aquestes memòries aporta no solament els records personals, sinó també el context històric i cultural de més de seixanta anys, que inclou èpoques molt diverses: el convuls temps postconciliar, les acaballes del règim de Franco, l'adveniment de la democràcia i la fi de l'Estat confessional, els enfrontaments

eclesiàstics per la continuïtat o la discontinuïtat de la tradició cristiana i esdeveniments més recents. Hi ha també referències a les ideologies, en gran part hereves de la Revolució del 68, com ara l'extensió d'un comunisme amb caire humanista i la postmodernitat filosòfica, incloent-hi el "pensiero debole" (pensament dèbil), nom encunyat per Gianni Vattimo, i, és clar, la teologia de l'alliberament. Parla també del reeixir de la metafísica i ressalta Cornelio Fabro i, sobretot, el seu deixeble, el català i amic de Saranyana, Carles Cardona.

Saranyana no solament fa descripcions, sinó que també analitza enfoc i posicions en les idees i actituds que van ser rellevants. Ressalta les qualitats de la gent i no parla mai malament de ningú. No s'estalvia però d'exposar fets que poden ser menys edificants.

Expressa sentiments personals, sense amagar limitacions i febleses, sempre aflorant autenticitat i aportant dades objectives quan s'escau. Hi ha moments en què desvela la seva espiritualitat, com quan explica la seva anada a Montserrat el 2 de maig del 2022, on havia celebrat la missa d'acció de gràcies després de l'ordenació sacerdotal l'any 1968. Hi va tornar -diu- per "donar gràcies per la meua perseverança, demanant poder morir a l'Obra" (pàg. 184). Recorda també amb especial afecte les seves trobades amb sant Josepmaria, en la seva estada formativa a Roma i en altres moments.

En la seves tasques docents i de recerca va tenir ocasió de tractar molta gent. Des del cardenal Joseph Ratzinger, futur Benet XVI, fins a bisbes, teòlegs i altres personatges, menys coneguts pel

gran públic. A banda de l'activitat acadèmica, mossèn Josep-Ignasi va fer també una gran tasca pastoral com a prevere, encara que en parla poc, tret dels primers anys (pàg. 194-7) en què es veu que va ser de gran intensitat i, gràcies a Déu, amb molts fruits.

Hi ha memòries que resulten particularment interessants per allò que diuen i no ha estat publicat en un altre lloc o bé per donar una visió personal dels esdeveniments. Això és el que passa aquí. Un exemple és la seva relació amb el cardenal Ratzinger, amb qui es va entrevistar en diverses ocasions per parlar de teologia, i en una ocasió, enviat per Álvaro del Portillo. Arran d'això ens explica la incomprensió de l'Opus Dei que inicialment tenia Ratzinger, i la seva influència en el canvi de lloc de les Prelatures personals en el *Codi de Dret Canònic* del 1983, que tant d'enrenou ha provocat després; i la seves posteriors relacions amb la Prelatura, en les quals va mostrar una progressiva comprensió del carisma rebut pel Fundador de l'Obra i una gran estimació per l'Opus Dei (pàg. 243-258).

Explica també la història, penso que poc coneguda, de l'edició de l'avui famosa *Biblia de Navarra*, inspirada per sant Josepmaria, que va començar volent ser només una traducció al castellà amb notes pietoses, i que ha acabat sent una traducció de l'original grec amb notes científiques acurades i la inclusió del text llatí de la Neovulgata, que és la versió oficial de la litúrgia romana de l'Església.

Les memòries inclouen una llarga llista d'amics, col·legues, intel·lectuals i pensadors tractats o referits, que posen en

relleu la riquesa d'una vida intensament viscuda, de la qual cal aprendre virtuts i saber fer. No fa gaire, en una entrevista a *Catalunya cristiana*, li van preguntar pel seu llegat. El Dr. Saranyana va respondre amb senzillesa: "És inevitable que hagi deixat algun rastre, algun pòsit després de tants anys... No ho sé. Només puc dir que l'estudi de la teologia m'ha estat utilíssim, a nivell personal, per enfortir la meua fe i per mirar d'entendre una mica millor el que crec. Seria fantàstic que els meus lectors arribessin a les mateixes conclusions." Penso que així serà.

Domènec Melé

**El bien común
en la filosofía clásica y
moderna**

José Ramón Recuero Astray
Editorial Universidad Francisco de
Vitoria, Madrid 2023,
177 pág.

El bé comú és concepte central en alguns enfocaments rellevants de filosofia social i política. El llibre de fa un repàs de la generació d'aquest concepte, del seu abandó o tergiver-

sació en la filosofia moderna i postmoderna i de la seva recuperació en el segle XX.

L'autor, José Ramón Recuero, és Advocat de l'Estat i en els 27 darrers anys, abans de la seva jubilació, va exercir l'ofici en el Tribunal Suprem d'Espanya. Ha publicat 36 assajos en els quals mostra el seu interès per la filosofia del dret, l'ètica i l'ontologia. També s'ha interessat per pensadors significatius en la història de les idees. Entre les seves obres, per citar-ne algunes, es troba la trilogia *La Qüestió de Déu* (2008), *La Qüestió del bé i del mal* (2009) i *La Qüestió Política* (2018), en les quals contrasta el pensament de diversos autors. També en l'obra que comentem aquí contrasta la visió del bé comú -o la seva oposició a ell- en autors clàssics i moderns.

Recuero comença amb dos autors socràtics, Plató i Aristòtil. Recorda que Plató presenta el bé com una realitat i, al costat seu, defensa "el bé de la ciutat", que consisteix a fer feliços els seus ciutadans. Això comporta un "bé comú" entès com el bé de la ciutat-estat (polis). Explica que, per a Plató, "el governant controla al seu saber i entendre tant el bé de la comunitat com el bé de tots" (pàg. 18) i que el bé de la ciutat és sempre prioritari al bé privat dels ciutadans. Una idea de bé comú que porta al totalitarisme, i que ha estat replicada per autors posteriors. Segueix amb Aristòtil, que entén el bé comú com a fi de la comunitat política justa. És la justícia que ens permet sospesar el bé dels altres i buscar així el "bé comú". El bé comú es determina per la justícia relativa a la societat en el seu conjunt i, en relació amb ella es faran les lleis (pàg. 25). Propugna també la subordinació del bé particular al bé comú i deixa clar que